

Talous elpyy vaimaasti, työllisyys heikkenee lähiaikoina

Suhdanneodotusten toiveikkuus on noussut sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa, ja pahin vaihe kansainvälisen talouden laskusuhdanteessa näyttää ohitetun. Siksi edellytykset suhdanteiden paranemiselle ovat vahvistumassa myös Suomessa.

Palkansaajien tutkimuslaitos

Ennusteryhmä:
Pekka Sauramo, Merja
Kauhanen, Eero Lehto ja
Heikki Taimio

Ennuste on julkaistu 21.8.2003

Maaliskuussa julkaistussa edellisessä ennusteessamme arvioimme suhdanteiden kohentuvan ensi vuonna niin paljon, että kokonaistuotanto kasvaa 2,8 prosenttia. Tuoreimman tiedon perusteella tätä ennustetta ei tarvitse muuttaa. Tänä vuonna kokonaistuotannon kasvuvauhti jää kuitenkin keväällä ennustamaamme alhaisemmaksi. Tuolloin ennustimme kokonaistuotannon kasvavan kuluvana vuonna 2 prosenttia, mutta kasvu jää 1,5 prosentin tuntumaan.

Vaikka suhdannenäkymät ovat parnemassa, epävarmuus tulevasta kehityksestä on yhä suuri. Irakin sotaan ja myös SARS-epidemiaan liittyneet pahimmat epävarmuustekijät ovat väistyneet, mutta toive ripeästä kansainvälisen talouden elpymisestä saattaa

osoittautua ylioptimistiseksi. Koska Suomenkin talouskehitys riippuu lähitulevaisuudessa ratkaisevasti kansainvälisistä suhdanteista, ennusteeseemme kokonaistuotannon kasvun voimistumisesta liittyy paljon epävarmuutta. Suurin riski liittyy euroalueeseen.

Yhdysvalloissa kokonaistuotannon kasvu on ollut viime aikoina kotitalouksien ja julkisen kulutuksen varassa. Vaikka kotitaloudet ovat varsin velkaantuneita, ne ovat kyenneet kasvattamaan kulutusta alhaisen korkotason tukemina. Heikko työllisyystilanne on kuitenkin rapauttanut kuluttajien luottamusta tulevaisuuteen, mikä saattaa olla yksi oleellinen talouden elpymistä hidastava tekijä lähitulevaisuudessa. Toisaalta ekspansiivinen finanssipolitiikka, muun muassa sotilasmenojen paisuminen, on ollut oleellinen talouskasvua ylläpitävä tekijä, jonka merkitys pysynee huomattavana myös lähitulevaisuudessa.

Kuluvana vuonna kokonaistuotanto kasvaa Yhdysvalloissa noin 2 prosenttia. Ensi vuonna kasvu voi riipetä 3 prosentin tuntumaan. Pysyvästi nopeamman kasvun edellytyksiä heikentää kuitenkin kansantalouden ylivelkaantuminen: vaihtotaseen vaje, johon liittyy kotitalouksien velkaongelma ja paheneva julkisen talouden alijäämä.

Maaliskuussa arvioimme suhdanteiden alkavan kohentua euroalueella tämän vuoden kuluessa. Tuoreiden tietojen perusteella tätä arviota ei tarvitse muuttaa, mutta käänne on jäämässä ennakoimaamme vaimeammaksi. Käänteestä on myös tulossa toisenlainen kuin keväällä arvioimme, sillä viennin kasvun sijasta se painottuu enemmän kulutukseen. Dollarin heikkeneminen on heikentänyt euroalueen viennin kasvun sijasta se painottuu enemmän kulutukseen. Dollarin heikkeneminen on heikentänyt euroalueen viennin kasvun sijasta se painottuu enemmän kulutukseen. Dollarin heikkeneminen on heikentänyt euroalueen viennin kasvun sijasta se painottuu enemmän kulutukseen. Dollarin heikkeneminen on heikentänyt euroalueen viennin kasvun sijasta se painottuu enemmän kulutukseen.

Arvioimme euroalueen kokonaistuotannon kasvavan tänä vuonna 0,8 prosenttia eli jonkin verran keväällä ennustamaamme (1,1 prosenttia) vähemmän.

Tuoreimpien tietojen perusteella suhdannenousun edellytykset ovat vahvistuneet niin paljon, ettei meillä ole aihetta muuttaa keväistä ensi vuotta koskevaa kokonaistuotannon 2,1 prosentin kasvuennustetta. Tällaiseen kasvuun pääsemiseksi tuotannon kasvun on kuitenkin vauhditettava jo tämän vuoden aikana.

Yhdysvaltojen ja euroalueen ulkopuolella, Venäjällä ja Aasiassa, talouskasvu on ollut osin jopa odottamattoman voimakasta. Esimerkiksi Venäjällä ja Japanissa talouden kasvuluvut ovat olleet tänä vuonna ennustamaamme korkeampia. Venäjän merkitys Suomen viennille onkin kasvanut viime aikoina selvästi.

Suomen talous elpyy vaimeasti

Koska ennustamme kansainvälisen talouden elpävän tämän vuoden loppupuolella, arvioimme myös Suomen viennin kasvun riipetävän lähitulevaisuudessa. Elpyminen jää kuitenkin suhteellisen vaimeaksi, koska kansainvälinen talouskaan ei ole lähdössä voimakkaaseen kasvuun. Keväinen ennusteemme viennin osalta oli samankaltainen.

Ennustamme viennin kasvavan tänä vuonna 2,4 ja ensi vuonna 5 prosenttia. Kasvua vauhdittaa sähköteknisen teollisuuden lisäksi myös perinteinen vienti-

teollisuus, esimerkiksi metsäteollisuus. Vaikka euron vahvistuminen onkin heikentänyt vientiteollisuuden kilpailukykyä, se on kuitenkin säilynyt erittäin hyvänä. Viennin kasvua onkin rajoittanut kysynnän puute eikä hintakilpailukyvyyn heikkous tai tuotantokapasiteetin puute. Ensi vuonna viennin kasvua vauhdittaa vienti myös euroalueelle, kun talousnäkökymät kohentuvat sielläkin.

Investointitoiminta on ollut laimeampaa kuin keväällä arvioimme. Erityisesti teollisuuden kone- ja laiteinvestoinnit ovat pysytelleet alhaisella tasolla. Investoinnit supistuvatkin tänä vuonna jonkin verran, vaikka rakennuslalla suhdanteet ovat säilyneet kohtuullisina. Alhainen korkotaso on tukenut erityisesti asuinrakentamisesta sekä liike- ja korjausrakentamista. Ensi vuonna arvioimme myös kone- ja laiteinvestointien kasvun vauhdittavan tuotannon kasvua.

Kun kansainvälisen talouden laskusuhdanne on hankaloittanut vientiä, kotitalouksien merkitys talouskasvun ylläpitäjänä on ollut poikkeuksellisen suuri. Tänä vuonna kulutusta on vauhdittanut erityisesti autokauppa, jota on verotuksen keventymisen ohella lisännyt poikkeuksellisen alhaiselle tasolle laskenut korkotaso. Työllisyysnäköymien heikentyminen on alentanut kuluttajien luottamusta viimevuotisesta jonkin verran, mutta luottamuksen puutteesta ei ole tullut este kulutuksen kasvuille.

Kansainvälinen talous

Kokonaistuotannon määrän kasvu %	2002	2003e	2004e
Yhdysvallat	2,4	2,1	3,0
Euro-12	0,8	0,8	2,1
Saksa	0,2	0,3	1,7
Ranska	1,2	0,8	2,1
Italia	0,4	0,8	2,1
EU 15	1,0	1,0	2,2
Ruotsi	1,9	2,0	2,8
Iso-Britannia	1,8	2,0	2,8
Japani	0,3	1,0	1,5
Venäjä	4,3	6,5	7,0

Lähde: BEA, OECD, IMF, Palkansaajien tutkimuslaitos.

Ennustamme yksityisen kulutuksen kasvavan ensi vuonna 2,5 prosenttia. Kulutus kasvaa yhtä paljon kuin kotitalouksien ostovoima, johon vaikuttavat palkankorotusten lisäksi veroratkaisut.

Tänä vuonna palkansaajien ansiotaso nousee noin 4 prosenttia. Koska sopimuskorotukset ovat ensi vuonna alhaisemmat, ansiotaso nousee tuolloin vähemmän eli 3,3 prosenttia. Tällainen ansiotason nousu johtaa siihen, että palkkojen osuus kansantulosta kohoaa tänä vuonna jonkin verran (kuvio 1). Kun talouskasvu vauhdittuu ensi vuonna uudestaan, palkkojen osuus kääntyy laskuun.

Ansiotason ja työllisyyden muutosten lisäksi kotitalouksien ostovoimaan vaikuttavat ensi vuonna selvästi veroratkaisut. Arvioimme kotitalouksien ostovoiman kasvavan ensi vuonna noin 2,5 prosenttia. Valtiovarainministeriön budjettiesitykseen sisältyvät tuloveron kevennykset kasvattavat kotitalouksien ostovoimaa noin yhdellä prosentilla. Eri palkkatasoilla tuloverotuksen keventäminen kasvattaa ostovoimaa suunnilleen saman verran eli 1,3 prosenttia.

Inflaatio on hidastunut tänä vuonna voimakkaasti. Kuluttajahintojen nousuvauhtia on alentanut muun muassa korkojen lasku, joka on vähentänyt selvästi asuntolainojen korkokuluja. Kuluttajahintojen kallistuminen jää tänä vuonna noin yhteen prosenttiin. Ensi vuonna keskimääräistä inflaatiovauhtia muovaa yksi hyvin oleellinen tekijä: alkoholin ja tupakkatuotteiden verotuksen keventäminen. Jos verotuksen keventäminen on suunnilleen valtiovarainministeriön budjettiesityksen mukainen, kuluttajahintojen nousu voi jäädä hiekan alle yhteen prosenttiin.

Työllisyys on kääntynyt alkuvuoden aikana laskuun eikä käännettä parempaan ole odotettavissa tämän vuoden aikana. Palvelusektorin työpaikkojen lisääntyminen ei riitä korvaamaan teollisuuden työpaikkojen hävikkiä, ja siksi työllisten määrä alenee tänä vuonna noin 5 000:lla. Vuoden keskimääräinen työttömyysaste ei kuitenkaan nouse korkeammalle kuin 9,2 prosenttiin.

Teollisuustuotannon elpyminen ensi vuonna näkyy vasta viiveellä teollisuuden työllisyyslukuissa, ja alkuvuodesta työllisyys siellä vielä heikkenee. Sen sijaan kotimainen kysyntä ylläpitää palvelualojen työllisyyden kasvua. Työllisten määrä kasvaakin ensi vuonna noin 6 000:lla. Työttömyysaste pysyy tämän vuoden tasolla, 9,2 prosentissa, koska työvoiman tarjonta kääntyy myös lievästi kasvuun. Työllisyysnäkömiä tar-

kastellaan yksityiskohtaisemmin Merja Kauhasen artikkelissa tässä lehdessä.

Verotulojen menetykset tuntuvia

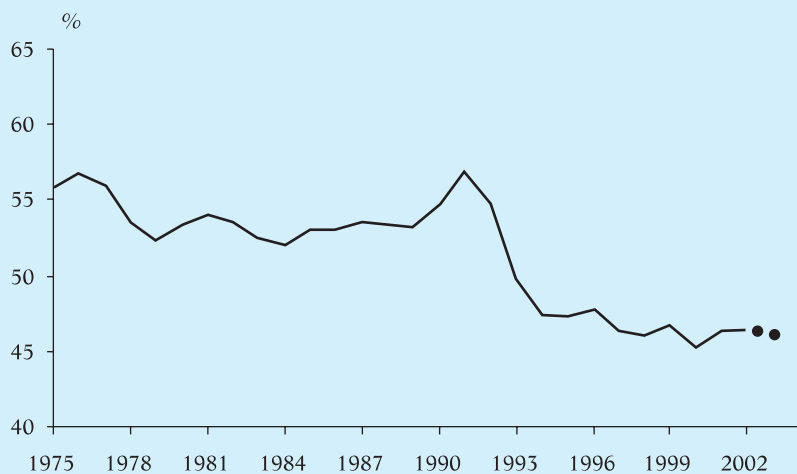
Laskusuhdanteen aikana valtiontalouden ylijäämä on supistunut. Muihin euroalueen maihin verrattuna valtion-

Kysynnän ja tarjonnan tase

Käyvin hinnoin	2002 Mrd. euroa	2002 Määrän prosenttimuutos	2003e	2004e
Bruttokansantuote	139,7	2,2	1,5	2,8
Tuonti	42,1	1,3	2,1	4,2
<i>Kokonaistarjonta</i>	<i>181,8</i>	<i>2,0</i>	<i>1,7</i>	<i>3,2</i>
Vienti	54,0	4,9	2,4	5,0
Kulutus	101,4	2,2	2,1	2,2
Yksityinen kulutus	71,1	1,5	2,4	2,5
Julkisen kulutus	30,3	4,0	1,5	1,5
Investoinnit	26,4	-4,0	-1,8	2,7
Yksityiset investoinnit	22,4	-5,9	-1,5	3,5
Julkiset investoinnit	4,1	8,0	-3,0	-2,0
Varastojen muutos (ml. tilastollinen ero)	-0,1	-0,2	0,0	0,0
<i>Kokonaiskysyntä</i>	<i>181,8</i>	<i>2,0</i>	<i>1,7</i>	<i>3,2</i>

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.

Kuvio 1. Työn ja pääoman välisen tulojaon kehitys yksityisellä sektorilla 1975–2004.

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.

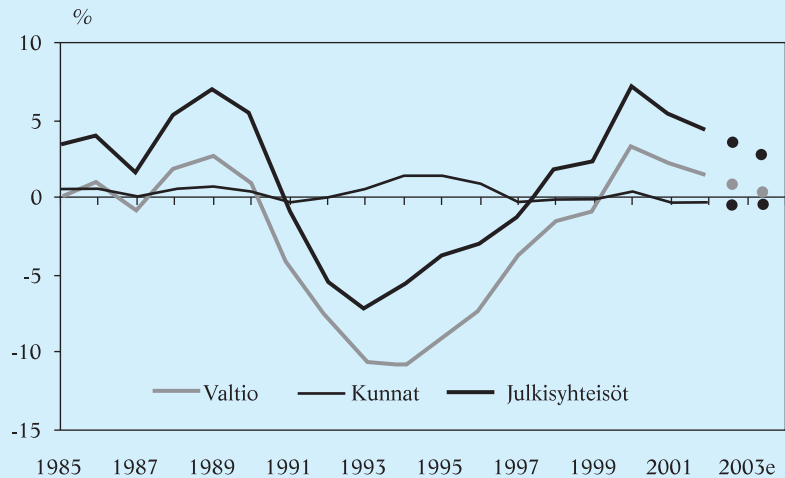
talouden tila on Suomessa kuitenkin edelleen erittäin hyvä. Tänä vuonna ylijäämää kertyy 500 miljoonaa euroa eli 0,5 prosenttia kokonaistuotannon arvosta (kuvio 2). Talouden elpyminen ensi vuonna ei riitä katkaisemaan ylijäämän supistumista, vaan valtiontalous päätyy suunnilleen tasapainoon. Julkisen talouden tila kokonaisuudessaan pysyy edelleen hyvänä, mutta kuntien taloudellinen tilanne heikenee lähitulevaisuudessa. Tämä näkyy alijäämien kasvuna. Kuntien väliset erot pysyvät kuitenkin suurina.

Vaikka hyvä valtiontalouden tila mahdollistaakin huomattavat verotulojen menetykset valtiontalouden ajautumatta useimmille euroalueen maille tyypillisiin vaikeuksiin, ensi vuodelle suunnitellut veroratkaisut eivät ole kaikilta osiltaan ongelmattomia. Alkoholin verotuksen huomattavaa keventämistä kiirehditään, vaikka ei ole näyttöä siitä, että tuntuva verotuksen keventäminen on valtiontalouden tilan kannalta paras ratkaisu. Pikemminkin on mahdollista – ja erittäin todennäköistä – että pienemmät verokevennykset, vaikka ne johtaisivat verotulojen menetykseen, ovat parempi ratkaisu valtiontalouden sekä alkoholin kulutuksen aiheuttamien kansanterveydellisten ja sosiaalisten haittojen hallinnan kannalta kuin valtiovarainministeriön esittämä raju verokevennys.

Kevennystä voidaan puolustaa paitsi pakon sanelemana ratkaisuna myös kotitalouksien ostovoimaa ja työllisyyttä tukevana toimenpiteenä. Ostovoimaa ja työllisyyttä voidaan kuitenkin tukea kustannustehokkaammin kuin alkoholin verotusta keventämällä.

Ansiotulojen verotusta kevennettäessä työllisyys puoltavat verokevennyksen kohdentamista pieni- ja keskituloisiin. Vaikka budjettiesityksen mukaiset tuloveron kevennykset johtavatkin siihen, että pienipalkkaisten veroasteet laskevat hieman suuripalkkaisten veroasteita enemmän, käytettävissä olevat tulot kasvavat eri palkkatasoilla suunnilleen yhtä monta prosenttia. Siksi tuloverotuksen keventämistapa ei ole työllisyyden lisäämisen kannalta erityisen tehokas.

Kuvio 2. Valtion, kuntien ja julkisyhteisöjen rahoitusylijäämän osuus bruttokansantuotteesta.

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.

Ennusteen keskeisiä lukuja

	2002	2003e	2004e
Työttömyysaste (%)	9,1	9,2	9,2
Työttömät (1 000)	237	241	241
Työlliset (1 000)	2 372	2 367	2 373
Työllisyysaste (%)	67,7	67,4	67,5
Inflaatio, kuluttajahintaindeksi (%)	1,6	1,1	0,9
Ansiotaso, ansiotasoindeksi (%)	3,5	3,9	3,3
Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot (%)	1,0	2,4	2,5
Vaihtotaseen ylijäämä (mrd. euroa)	10,5	8,5	9,0
Kauppataaseen ylijäämä (mrd. euroa)	13,9	12,0	12,6
Valtiontalouden rahoitusylijäämä			
mrd. euroa	2,0	0,5	-0,1
% bkt:sta	1,4	0,3	0,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä			
mrd. euroa	5,9	3,3	2,8
% bkt:sta	4,2	2,4	1,9
Velkaantumistaso (Emu-velka)			
% bkt:sta	42,7	42,5	41,5
Lyhyet korot (3 kk:n euribor)	3,3	2,3	2,5
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v.)	5,0	4,0	4,5

Lähde: Suomen Pankki, Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.